

Forfatter: Hauch, Carsten

Titel: Poetiske Arbejder. - 1929

Citation: Hauch, Carsten: "Poetiske Arbejder. - 1929", i Hauch, Carsten: *Poetiske Arbejder. - 1929*, udg. af POUL SCHJÆRFF, 1926-29, s. I. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hauch03val-shoot-idm140718942068336/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Poetiske Arbejder. - 1929

INLEDNING

I.

Den 26. April 1849 opførtes for første Gang »*Søstrene paa Kinnekullen*«, og for første Gang lykkedes det den som Dramatiker haardtprøvede Digter at vinde Publikum fra Scenen. Belært af sørgelig Erfaring lod Hauch Stykket fremkomme anonymt, og heller ikke den første Udgave i Bogform (fra Juni 1849) bærer noget Forfatternavn. Senere har Hauch naturligvis lagt Navn til sit Arbejde, der er blevet hans populæreste; det foreligger i adskillige Udgaver og er ogsaa i Nutiden blevet opført.

I Novalis' Roman »*Heinrich von Ofterdingen*«, der udkom 1802, findes (I Del, Kap. V) to skønne Digte, et Par Bergmannslieder; i det første af dem hedder det:

Der ist der Herr der Erde,
Wer ihre Tiefen misst,
Und jeglicher Beschwerde
In ihrem Schoss vergisst.

Digtet er et af de første prægnante Udtryk for et af Romantikens Dogmer, den saakaldte Bjergmandsromantik, Fordybelsen i den hemmelighedsfulde Natur, der aabnede Indblik i Forstaaelsen af Naturens Liv og af den Enhed, der bestod mellem Naturen og Mennesket. Heri ligger *litterært* set den almin-

delige, europæiske Forudsætning for »Søstrene paa Kinnekullen«; Skuespillet viser, hvorledes Hauch realiserede dette Dogme, der ved sin Mystik maatte tiltale ham saa meget. Novalis øvede en dybtgaaende Indflydelse paa Hauch, hans første Digte gennemspiller Temaer og Tanker fra hans Værker, hans senere Digte i frie Rythmer er beslægtet med Novalis' »Hymnen an die Nacht«. Da Oehlenschlägers i »Digte 1803« i »St. Hansaften»Spil« fremsætter den danske Romantiks Program, kommer dette Punkt naturligvis med; der fremstilles i det tredje Perspektivkasserbillede, hvorledes Malmen »meies« ud af det »dunkle« Fjæld, mens Bjærgets Aand vredes over Ranet. Oehlenschlägers Indflydelse paa Hauch er bekendt; ogsaa her lærer han af sin Herre og Mester. De danske Romantikere dvæler iøvrigt mere over Jorden end under Jorden, Danmarks Natur tillader ingen synderlig Skildring af Bjærgenes Romantik. Men rundt om i Romantikens Litteratur findes der Værker, som Hauch sikkert har kendt, og som har øvet Indflydelse paa hans Skuespil. I Tysk Tiecks Novelle »Der Runenberg« med Skildringen af Guldets dæmoniske Magt, og Rübezahls sagnene med deres snart straffende, snart lønnende Bjærgaand; i Dansk Oehlenschlägers »Aladdin«, »Vaulundurs Saga« og det dramatiske Eventyr »Rübezahl«, Heibergs »Pottmager Walter«, samt Inge-manns »Valdemar Sejr« (Kullemanden)*); i Svensk endelig Almquists Bondeidyller («Grimstahamns nye bygge« 1839) med deres Skildringer af en jævn og fattig Befolkning.**) Endelig beror Værket paa de i Folkesagn almindelige Forestillinger, at Mennesker kan drages ind i Bjærgene, hvor de glemmer alt, og først ved en Kirkeklokkes Klang eller en Sang kaldes tilbage til Menneskene.

Hauch erklærer i Fortalen, at hans Værks Grundtanke ikke er hentet fra noget Folkesagn, men vil

*) Disse Værker fremhæves af Georg Christensen i hans Indledn. til »Søstrene paa Kinnekullen«.

***) Vilhelm Andersens Litteraturhistorie III, S. 266.

dog heller ikke paastaa, at den i sin Begyndelse er undfanget af ham selv. Der maa altsaa være en egentlig Kilde til Værket. I M. B. Landstads »Norske Folkeviser« fra 1853 findes en Vise om »Margit Hjuxe, som vart inkvervd« (taget ind i Bjærget). Stolt Margit, Datteren fra Gaarden Hjuxe, bereder sig til Kirkegang; ved Bjærgvæggen kommer Bjærgkongen, giver hende Gaver og Vin at drikke. Hun var saa ni Aar i Bjærget og fødte Sønner og Døtre tre, »men Guð skal vita, hot (hvad) eg má lið!« Derefter hedder det:

Og Margit hon sat með sin handtein og spann,
tíða skér meg lánge,
dá höyrde hon Böheraðs kyrkjeklokkur klang.
Deð er eg som ber sorgi sá tránge.

Aa no hev eg vorið i bergi i fjortan ár,
no lengist eg heim til min faðers gárð.

Stolt Margit hon talað til bergekongin sá:
aa má eg no fá lov til min fáðer at gá?

Bjærgkongen giver hende Tilladelse til at besøge Faderen, men hun maa kun være borte »ein time heil tvo«, og hun hentes grædende ind i Bjærget igen.

Her har vi rimeligvis Hauchs Kilde. I hvert Fald har Visen det tilfælles med Hauchs Skuespil, at Hovedpersonen sidder i Bjærget og spinder, og at »Tryl-leriet brydes af den religiøse Magt« (Fortalens Ord), hos Hauch den gamle Salme, i Visen Kirkeklokkernes Klang (som Hauch ogsaa kan have kendt fra Folkevisen om Agnete og Havmanden); at det er en Salme i Stedet for Kirkeklokkerne, kan Hauch have fra Folkesagn, hvor en Sang ofte kalder den Indespærrede tilbage til Menneskene. Hauch kan derfor ikke med Rette pege paa, at han selv har opfundet at lade Fortryllelsen løses paa den omtalte Maade, ej heller Tanken om Spinderiet, men vel, at det er Guld, der spindes. Det er ikke muligt at bevise, at

III

Landstads Vise er Hauchs Kilde; Landstads Bog udkom først 1853, mens »Søstrene paa Kinnekullen« er fra 1849; men Hauch har maaske som Nordmand kendt Visen fra sin Barndom. Det har ikke været muligt at finde Visen offentliggjort før 1849.

Stoffet maatte ogsaa gribe Hauch rent *personligt*; han tilhørte den almindelige romantiske Skole i Novalis' Aand, og han var dansk Romantiker i Oehlenschlägers Aand, endelig var han Nordmand og var fra Barndommens Dage i Bergen og Malmø angar vel bekendt med og betaget af Bjergnaturen, dens Vælde og dens Mystik. Ogsaa paa et andet Punkt bygger Hauch paa noget personligt: Skildringen af den griske Ulrikka gaar tilbage til hans ene Søster, om hvem han selv fortæller, at hun vurderede de timelige Goder for deres egen Skyld, og at hun var »begavet med et afgjort Samler- og Handels-talent« (»Minder« I, S. 66): om hende vides yderligere (Georg Christensens Indledn S. 6, Noten), at hun blev saa pengegrisk, at der efter hendes Død fandtes Guldstykker, gemt i gamle Strømpeskaffer mellem Askerester. Denne Søster er ogsaa Model til Veronica i »Guldmageren«; det tragiske ved Skikkelsen har grebet Hauch. I »Minder« (I, S. 63—66) omtaler han sin anden Søster som dennes fuldstændige Modsætning; det er maaske derfor tilladt at drage den Slutning, at Modsætningen mellem de to Søstre i Skuespillet har sin Rod i det forskellige Naturel hos Digterens egne Søstre; ogsaa i sine Romancer stiller Hauch hyppigt to unge Kvinder over for hverandre, én tiltalende og én frastødende.

II.

Skuespillets *Form* betinges af, at det er et Eventyr; vi bevæger os baade i den virkelige Verden og i Eventyrets Rige; Hauch skifter derfor i Formen mellem Prosa og Vers. Versformen er det højere Skuespils almindelige, den femfodede Jambe; den anvendes, hvor Fjældkongen optræder, i egen Skik-

IV